

יִישַׁמַּט מֵהֶם הוּא יִתְקַשֶּׁה, הֲרִי זֶה חַיִּיב לְהִישַׁמַּט מֵהֶם אֲפִילוֹ אִם יִיהָרַג, כִּי אֵין הוּא יִכּוֹל לֹדַמַר אֲנוֹס אֲנִי וְאִינִי אֲלֵא קִרְקַע עוֹלָם.

הִטְעַם: **לְפִי שְׂאִין קִישׁוּי הָאֲבֵר אֲלֵא לְדַעַת**, וְנִמְצָא שֶׁהוּא זֶה שְׁעוֹשֶׂה אֶת הַבִּיָּאָה וְלֹא הָאָדָם הָאֲחֵר שֶׁהִדְבִּיקוּ, וְלִפְיֶכֶךְ חַיִּיב לְמוֹת וְלֹא לְבוֹא עֲלֶיהָ [נִתְבָּאָר עַל פִּי תוֹסְפוֹת].

וְהוֹאִיל וְהִקְשִׁי, לְדַעַת הוּא, אִם כֵּן אֵין זֶה אֲוֹנֵס, וְאֵין צְרִיכָה מִשְׁנַתְנוּ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהוּא קִנָּה.⁽¹¹⁾

אֲלֵא שְׂמָא תֵאֲמַר שִׁמְשַׁנְתְּנוּ עוֹסְקַת בִּישׁוֹן שְׂבָא עַל יִבְמַתּוֹ.⁽¹²⁾

אִף זֶו אִי אֲפִשֶׁר לֹדַמַר, כִּיֹּן שְׂלֵא יִקְנָה אֶת יִבְמַתּוֹ, כִּי:

הָאֲמַר רַב יְהוּדָה:

יִשְׁן לֹא קִנָּה בִּיבְמַתּוֹ, כִּיֹּן שִׁישְׁן אִינּוּ בֵר א-ד אֲוֹנֵס, וְאֵין קִנְיָנוּ קִנְיָן.⁽¹⁾

אִילִימָא, אִם נֵאֲמַר לְפָרֶשׁ: **כְּשִׂאֲנִסְהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים**, וְהִבִּיאוּהוּ עַל יִבְמַתּוֹ, וְהִדְבִּיקוּהוּ בַּה כְּשִׂלֵא הִיָּה אֲבֵרוּ מְקוּשָׁה, וְנִתְקַשֶּׁה, וְכֵאֵלִיָּה [נִתְבָּאָר עַל פִּי תוֹסְפוֹת].

אִי אֲפִשֶׁר לְפָרֶשׁ כֵּן, כִּי:

וְהָאֲמַר רַבָּא: אֵין טַעֲנַת אֲוֹנֵס לְמִי שְׂבָא עַל הָעֵרוּהָ!

א. קִיִּימָא לֶן שְׁבַגְלִי עֵרוּת, אֲפִילוֹ אִיִּימוּ עֲלִיו בַּעֲוֹנֵשׁ מִיִּתְהָ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, הֲרִי זֶה יְהָרַג וְאֵל יַעֲבֹר.

ב. נִתְקַשֶּׁה אָדָם בְּשַׁנְתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מְדַבִּיקִים אוֹתוֹ עַל עֵרוּהָ, וְיִכּוֹל לְהִישַׁמַּט מֵהֶם, אִם עַל יְדֵי שִׁישַׁמַּט מֵהֶם הוּא יִיהָרַג, אִינּוּ חַיִּיב לְהִישַׁמַּט מֵהֶם וְלְמוֹת, כִּי הוֹאִיל וְאֵין הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה אֲלֵא הֵם עוֹשִׂים בּוֹ אֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְהוּא אִינּוּ אֲלֵא כְּקִרְקַע עוֹלָם, אִינּוּ חַיִּיב לְהִישַׁמַּט וְלְמוֹת.

ג. לֹא הִיָּה מְקוּשָׁה, וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מְדַבִּיקִים אוֹתוֹ עַל עֵרוּהָ, וְיודַע בַּעֲצֻמוֹ שְׂאֵם לֹא

1. א. כֵּתֵב הֲרִיטְב"א: נִרְאָה שְׂרַצָּה רִש"י לֹדַמַר, דֹּאֲע"ג דְּבִיָּאֵת יִבְמָה לֹא בַעֲי כּוֹוֹנָה לְקִנּוֹת, שִׂאֲפִילוֹ בְּשׁוֹגֵג וּבְמִזִּיד לְשֵׁם זְנוּת קִנָּה, מְכַל מְקוֹם בַּעֲיִינָן שִׁיָּהָ רֵאוּי לְקִנּוֹת.

וְתַמְהוּ תוֹסְפוֹת וְהֲרִיטְב"א: וְהֲרִי קִטְנָן הִיָּה קִנּוֹה בִּיבְמַתּוֹ אִם לֹא שְׁמִיעַטְתּוֹ תוֹרָה, הֲרִי שִׂאֲף מִי שִׂאֲינּוּ בֵר דַּעַת הֲרִי זֶה קִנּוֹה אֶת יִבְמַתּוֹ! ?

וְעוֹד תַּמְהוּ הֲרֵאֲשׁוֹנִים, שֶׁהֲרִי בְּגִמְרָא לְקַמְן אֲמַרוּ בְּהִדְיָא אֶת הִטְעַם מִשׁוֹם דְּלֵא מְכִיִּין לְבִיָּאָה, כְּלוֹמַר: אִף שְׂאֵין צְרִיךְ כּוֹוֹנָה לְקִנּוֹת, מְכַל מְקוֹם צְרִיךְ כּוֹוֹנָה לְמַעֲשֶׂה בִיָּאָה! וְעִיִּין בְּרֵאֲשׁוֹנִים, שְׂתַבּוּ כַמָּה בִּיאֲוִרִים בַּעֲנִין זֶה.

בְּמַשְׁנָה, וְנִתְנוּ טַעַם לְמָה לֹא שְׁנִינּוּ בְּמַשְׁנָה אֶת חִידוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי חֵיָּיא, רֵאָה שֵׁם.

11. הוֹכִיחוּ תוֹסְפוֹת מְסוּגִיִּינְנוּ, שֶׁהִבָּא עַל יִבְמַתּוֹ בְּלֵא קִישׁוּי ["מִשְׁמַשׁ מֵת"] לֹא קִנָּהָ, רֵאָה דְּבַרְיֵיהֶם סְגוּנָן הוֹכַחְתָּם, וְרֵאָה עוֹד בְּקִרְן אוֹרָה מָה שְׂכַתֵּב עַל דְּבַרְיֵיהֶם.

12. רִש"י כֵּתֵב: אֲלֵא בִישְׁן, שְׁנִתְקַשֶּׁה כְּשֶׁהוּא יִשְׁן, וּמִשְׁמַע מִלְשׁוֹנוֹ, שִׂאֲף לְפִי אוֹקִימַתָּא זֶו מִיִּירִי שֶׁהִדְבִּיקוּהוּ עַל הָעֵרוּהָ, אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁהִקְשַׁתָּה הִגְמַרָא שְׂאֵין קִישׁוּי אֲלֵא לְדַעַת, עַל זֶה מוֹסִיפָה הִגְמַרָא שֶׁהִיָּה יִשְׁן וְנִתְקַשֶּׁה בְּשַׁנְתּוֹ וְלֹא מַדַּעַתּוֹ.

כגון שנתכוון לאשתו, ונתקשה לה, ונתקפתו יבמתו ובא עליה, שהדביקתו עליה, [נתבאר על פי תוספות].⁽⁴⁾

ועתה מבארת הגמרא את מה ששנה רבי חייא "אפילו שניהם אנוסים", בכרייתא דבי רבי חייא לעיל —

היכי דמי?

שהרי אין לפרש שתקפתו יבמתו שיבוא עליה, כיון שהכרייתא הזאת עוסקת בשהיו שניהם אנוסים!

כגון שנתכוון לבוא על אשתו, ונתקשה לה, ותקפתו עובדי כוכבים, ודבקום אותו ואת יבמתו זה בזה, ובא עליה.

וכאן שבה הגמרא לבאר את עיקר דין משנתנו: הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון קנה:

אלא שמא תאמר לפרש בנתקע, שנתקשה לאשתו או על ידי הרהור, ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו.⁽²⁾

אף זו אי אפשר לומר, כי גם באופן זה לא יקנה את יבמתו. כי:

והא אמר רבה: מי שנפל מן הגג, ונתקע [באשה, גירסת הגמרא בבבא קמא כז א]:

הרי זה חייב [על שחבל בה, כשנפל ברוח מצויה, דהוי קרוב למזיד, רש"י בבא קמא שם], בארבעה דברים מתוך חמשת הדברים שהחובל בחבירו חייב.⁽³⁾

אבל בדבר החמישי, בתשלום דמי בושת, אינו חייב, וכדמפרש הגמרא לקמן.

ואם נתקע בנפילה הזאת ביבמתו — לא קנה אותה, היות ולא נתכוין לביאה.

אלא, בהכרח שכך הוא פירוש "אנוס" שבמשנתנו:

מטיח.

3. כדאמר בהחובל [ב"ק פה ב] "פצע תחת פצע" לרבות השוגג כמזיד ואונס כרצון, רש"י.

4. בתוספות לעיל ד"ה אנסוהו, כתבו לפרש "אנסוהו עובדי כוכבים" דלעיל, דהיינו: שהביאוהו עליה והדביקוהו ביבמתו ולא שבא עליה מעצמו, כמו תקפתו יבמתו ובא עליה דבסמוך, ועל פי דבריהם נתבאר בפנים.

אבל הריטב"א פירש, שתקפתו יבמתו והחזיקה בו עד שבא עליה מעצמו, [ולשון "ובא עליה" מדוקדק יותר לפי פירוש הריטב"א; וראה מה שכתב המגיה על דברי הריטב"א הנדמ"ח].

ועל דברי התוספות הקשו אחרונים: מה בין

2. צריך ביאור, לפי שיטת כל הראשונים המפרשים את הטעם בישן שלא קנה משום שלא נתכוין לביאה, אם כן במאי עדיף נתקע מישן, והרי בשניהם אינו מתכוין לביאה?!

וביארם האחרונים, שישן גרע מנתקע, הואיל והישן אינו יודע כלל בשעת מעשה שבא הוא על אשה, מה שאין כן בנתקע, שיודע הוא בשעת מעשה שהוא בא על אשה; ולמסקנת הגמרא אף זה אינו מועיל.

וראה בתוספות, שדימו את דין הישן לאמור לקמן: נתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה הואיל ולא מכוין לשם ביאה. ולפי מה שביארו האחרונים צריך לומר, כי אף מה שאמרו "נתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו", היינו שבשעת ביאה חושב הוא שבכותל הוא

האישות שלו, ואין זה משנה מהי כוונתו או רצונו בביאה זו.

מלמד הכתוב, כי בין שבא עליה בשוגג, בין שבא עליה כמזיד, בין באונס בין ברצון, נקנית לו יבמתו בביאתו.⁽⁵⁾

ותמהינן: והא אפיקתיה, הרי כבר הוצאת והשתמשת בכתוב זה כדי ללמוד הימנו לכך שיש מצוה ביבום יותר מבחליצה, והאין אתה למד ממקרא אחד את שני הדינים!?

ומשנינן: לענין מצוה ביבום יותר מבחליצה – אין צורך ללמוד מהכתוב "יבמה יבא עליה". כי דבר זה, מהא דכתיב "ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה, וחלצה נעלו" – נפקא!

שמשמע, רק אם לא חפץ ביבום אז יחלוץ,

מנא הני מילי שהיבם קונה את יבמתו בכל ענין, אפילו בשוגג ובאונס?

דתנו רבנן: כתיב בפרשת יבום "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה, ויבמה. ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים, ואמרה: מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי! ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו.

ודרשינן: "יבמה יבא עליה, ולקחה לו לאשה, ויבמה", מלמד הכתוב שיש מצוה לכתחילה לבוא עליה ולקחתה לאשה, יותר מאשר להוציאה בחליצה.

דבר אחר: "יבמה יבא עליה", ולא אמרה תורה "יבמה יקחנה לו לאשה". ומשמע שביאתו עליה היא כשלעצמה ליקוחי

הזכיר את אשתו כלל גבי נתקע; ולשון הגמרא שהזכירה "נתכוון לאשתו" כאן, ולא הזכירה כן לעיל גבי נתקע, מסייעת לדברי הנהור שרגא; וראה ט"ז סימן קסו ו.

ואחרונים אחרים ביארו: הואיל וקודם שבא על יבמתו הרי הוא יודע שהוא עומד לעשות ביאה, זה עדיף מנתקע שמוצא את עצמו תקוע ביבמתו.

5. נתבאר על פי רש"י בסוטה כד ב ד"ה כשמואל, שכתב: דהא דקני לה יבם בביאה כל דהו מ"יבמה יבא עליה" נפקא לך, דלא כתיב: "יבמה יקחנה לו לאשה" אלא "יבוא עליה ולקחה לו לאשה", ואשמועינן, דביאתו עליה הן ליקוחי האישות שלו; וכוונתו היא: אשמועינן קרא דבמעשה הביאה לבד הוא קונה אותה ולא משום דעתו.

נתקע ביבמתו שלא קנה, להדביקתו יבמתו ובא עליה שקנה, והרי בשניהם אינו מכוין לביאה, [וכעין זה תמה בקרן אורה: מה בין הדביקהו עובדי כוכבים לנתקע]!?

ואין לימר, שבנתקע אף בשעת ביאה אינו יודע שבא הוא על אשה, ואילו כשהדביקתו יבמתו יודע הוא בשעת ביאה שבא על אשה, שהרי לפי מה שנתבאר לעיל, אף בנתקע מיירי שיודע הוא בשעת ביאה שבא על אשה, שאם לא כן היינו ישן.

וב"נהור שרגא" נראה שמפרש, הואיל ונתכוין לבוא על אשתו, מועילה כוונה זו להיחשב ככוונה לביאה, אף שלא עליה בא, ומשום הכי עדיף מנתקע, [וכתב לפרש לשון רש"י שכתב גם גבי נתקע דמיירי בנתכוין לאשתו, שאין כוונתו לביאה, אלא שהרהר באשתו, ראה שם; וראה רש"י בבבא קמא שלא

עליה", הייתי אומר שאין קונה בה אלא רק ביאה כדרכה. ולפיכך הוסיפה תורה לומר "ולקחה", ללמדך שאפילו בא עליה ביאה שלא כדרכה, הרי הוא קונה אותה.⁽⁷⁾

"ויבם",⁽⁸⁾ דהיינו ביאה.

שנה הכתוב לכתוב כאן שוב את דין הביאה, כדי ללמדך שהביאה מעכבת בה [רש"י קדושין יד א]:

ביאה בלבד גומרת בה לקנותה לאשה גמורה, ואין כסף ושטר גומרין בה.⁽⁹⁾

"ויבמה", לפיכך כתבה התורה "ויבמה", ולא "ויבם" [תוספות לעיל ח ב], כדי ללמדך שקונה היבם את יבמתו אפילו בעל כרחו.

הא אם הפין, מצוה עליו יותר שייבם, ולא יחלוץ.⁽⁶⁾

וכיון שלמדנו שיש מצוה ביבום יותר מבחליצה מהפסוק ההוא, לכן כי אתא קרא "יבמה יבא עליה" — ללמד שבין אם בא עליה בשוגג, בין במזיד, בין באונס בין ברצון, הרי זה קנה את יבמתו.

תניא אידך: אמרה תורה בפרשת יבום, "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה, ויבמה":

ודורשת הגמרא מפסוק זה כמה לימודים:

א. "יבמה יבוא עליה".

אילו היתה אומרת התורה רק "יבמה יבא

9. א. כתב רש"י לעיל נב א ד"ה נתן, על מה שאמרו שם, כיצד מאמר: נתן לה כסף או שוה כסף, "ואמר לה התקדשי לי במאמר יבמין, ואע"ג דיהב לה מידי לאו קידושין גמורין הן כקידושין תורה, שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא התירתה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוה וביאה הוא דכתב בה רחמנא"; וביארו אחרונים, שהוצרך רש"י לטעם "אין קדושין תופסין באשת אח", משום דאי מהמקרא המבואר כאן, לא ידענו אלא שבתורת יבום אינו קונה אותה, אבל מכל מקום יקנה אותה כשאר קידושין, ולזה ביאר רש"י, שאין קידושין תופסין באשת אח.

ב. כתב הריטב"א: לפי בית שמאי הסוברים מאמר קונה מן התורה, כוונת הדרשה שאין כסף ושטר [מאמר] גומרין בה להיות נשואה, אלא כארוסה היא; ולדעת בית הלל שאין מאמר קונה אלא מדרבנן, הא דנקט: שאין כסף ושטר "גומרין" בה לאו דוקא, שהרי מן התורה אין תופסין הם כלל.

6. כתב הרש"ש: עיקר הלימוד הוא מהמשך הפרשה, שאומרת האשה "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי", ועוד נאמר: "וקראו לו זקני עירו ודברו אליו, ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו וגו'", ומכל זה משמע שעיקר המצוה היא לייבם, והיא קובלת עליו שלא ייבם, וזקני עירו מוכיחים אותו על זה, ואף היא חולצת נעלו ויורקת בפניו ומבזה אותו על שלא ייבם אותה; הרי למדת, שעיקר המצוה היא ביבום ולא בחליצה.

7. כתבו הראשונים, שאם לא היה אומר הכתוב "ולקחה", לא היה אפשר ללומדו מעריות שגילתה בהן התורה דאפילו שלא כדרכה; כיון שהיינו אומרים כיון שאין ראויה ביאה זו להקים לאחיו שם, אינה מועילה ביבום.

8. היעב"ץ הגיה: "ויבמה", וראה רש"י קדושין יד א, ובתוספות לעיל ח ב.

ותמהינן: והתניא: היבם קונה את יבמתו בין ער בין ישן?!

ומשנינן: אימא בלשון הברייתא כך: בין שהיתה יבמתו ערה בין שהיתה ישנה, אבל יבם הישן אינו קונה. אך עדיין תמזה הגמרא:

והתניא: היבם קונה את יבמתו בין ער הוא בין ישן הוא, בין ערה היא בין ישנה היא. הרי שאף היבם הישן קונה!

ומשנינן: הכא, בברייתא, במאי עסקינן, לא שהיה ישן גמור, אלא במתנמנמ. אבל ישן גמור לא קנה, כרב יהודה.⁽¹³⁾ ומפרשינן: היכי דמי מתנמנמ?

אמר רב אשי: נים ולא נים, תיר ולא תיר [ישן ואינו ישן, ער ואינו ער, וכדמתרגמינן: וייקץ יעקב משנתו: ואיתער, רש"י תענית יב א].⁽¹⁴⁾

אמר מר [ב"ח]: דבר אחר: "יבמה יבא עליה", בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון.

ותמהינן: והא אפיקתיה, הרי כבר השתמשנו במקרא זה כדי ללמוד ממנו שהיבם קונה אותה בביאה כדרכה?⁽¹⁰⁾

ומשנינן: החוץ לימוד — מ"לחקים לאחיו שם" נפקא, שמשמע ממנו שהיבום הוא במקום שמקים שם [שראו להוליד ממנה בן בביאה זו], והיינו ביאה כדרכה.⁽¹¹⁾

ולכן, כי אתא קרא "יבמה יבא עליה", הרי הוא מלמד שבין אם בא עליה בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, הרי הוא קונה אותה.

גופא: אמר רב יהודה: ישן לא קנה ביבמתו.

ומפרשת הגמרא את טעמו: דאמר קרא "יבמה יבא עליה" — עד דמכוין לה⁽¹²⁾ לשם ביאה.

10. כתב הרשב"א: אינו בא לומר שאם נוקים "יבמה יבא עליה" לביאת שוגג ומזיד — כדרכה לא שמענו, דעל כרחך אתה למד מ"יבמה יבא עליה" שקונה אותה בביאה, אי בכדרכה אי שלא כדרכה, ואי שלא כדרכה כל שכן בכדרכה דעדיפא.

11. כתבו התוספות, שלשון הגמרא דמכוין "לה" הוא לאו דוקא, והוכיחו כן ממה שאמרו בסוף הסוגיא שהמתכוין להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה, וראה מה שכתבו בזה במהדורא בתרא להמהרש"א, וברש"ש.

12. אבל "ישנה" הוא כפשוטו, ריטב"א.

13. כתבו התוספות בתענית יב ב בשם רש"י:

14. ביאר הרשב"א: ומשנינן, לכדרכה מ"לחקים לאחיו שם" נפקא, ושלא כדרכה מ"ולקחה",

10. כתב הרשב"א: אינו בא לומר שאם נוקים "יבמה יבא עליה" לביאת שוגג ומזיד — כדרכה לא שמענו, דעל כרחך אתה למד מ"יבמה יבא עליה" שקונה אותה בביאה, אי בכדרכה אי שלא כדרכה, ואי שלא כדרכה כל שכן בכדרכה דעדיפא.

11. ביאר הרשב"א: ומשנינן, לכדרכה מ"לחקים לאחיו שם" נפקא, ושלא כדרכה מ"ולקחה",

כגון דקרו ליה, ועניי [כשקוראים לו הרי הוא עונה].

ואולם, לא ידע לאהדורי סברא [להשיב בסברא], אם צריך ממנו דבר שצריך הרהור, אינו יודע לומר בעוד שמתמנמם [שם].

וכי מדברו ליה [כשמזכירים לן] ואומרים: "כזה שמעת", מדבר הרי הוא נזכר [שם].

גופא: אמר רבה: נפל מן הגג ונתקע באשה, הרי זה חייב בארבעה דברים. ואם נתקע ביבמתו — לא קנה אותה בכך לאשה:

ומבאר הגמרא: חייב בנזק, (15) בצער, בשבת וברפוי.

אבל תשלום על הבושת, לא מיחייב, כיון שלא נתכוין לביישה.

דאמר מר: אין חייב על הבושת עד שיתכוון לבייש. (16)

אמר רבא: יבם שנתכוון "להטיח בכותל", והיינו, שאינו מתכוין לשם ביאה כלל, והטיח ביבמתו — לא קנה.

אבל אם נתכוון להטיח בבחמה, שנתכוין לשם ביאה, והטיח ביבמתו — קנה. דהא קמכוין ל"שם ביאה" בעולם. (17)

שנינו במשנה: אחד המערה ואחד הגומר קנה. ולא חילק בין ביאה לביאה. וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה:

אמר עולא: מנין להעראה בעריות שהיא אסורה מן התורה?

שנאמר "ואיש אשר ישכב את אשה דוה [נידה], וגילה את ערותה. את מקורה הערה" — מכאן להעראה שאסורה מן התורה.

ומפרשינן: אשכחן נדה שהעראה אסורה בה.

שאר עריות, מנין שהעראה אסורה גם בהן?

וכי תימא, שמא תאמר, נילף מנדה, שהעראה אסורה בה, לכל העריות.

יש לפרוך: מזה לנדה, שיש בה חידוש לחומרא, שכן היא מטמאה את בועלה. שהרי הבעל נדה אין הוא נטמא רק מצד נגיעתו בה כדין נוגע בנדה, להיות טמא טומאת ערב, אלא בעילתו מטמאתו בטומאת

אם היה אומר רק "נים ולא נים" היינו אומרים דתיר הוה טפי מנים, ואם היה אומר: "תיר ולא תיר", הוה אמינא דנים טפי מתיר, הלכך אצטריך תרווייהו, והכל מיירי בתחילת השינה; וראה עוד בתוספות שם שיטה אחרת.

15. נזק: שמין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק, כמה היתה יפה קודם שנבעלה וכמה היא יפה אחר שנבעלה, מפני שהשפחה הבעולה שוה פחות למי שרוצה לעשות נחת רוח לעבדו ולתת לו שפחה בתולה.

16. לשון הריטב"א הוא: ואפילו אם נתכוין להזיק אינו חייב עד שיתכוין לבייש, וכדדרשינן התם דכתיב: והחזיקה במבושיו, וכדאמרינן הכא.

נראה מדבריו, שמסוגייתנו מוכח כן, וסתם הריטב"א ולא פירש כוונתו.

17. ראה מה שכתב הרש"ש על תוספות ד"ה דמכוון לה, שיש לפרש דברי רבא בשני אופנים, ראה שם היטב.

אח, **דאי בעי מקדש ואזיל כי** (19) **אלפא** [אם רוצה האח מקדש אפילו אלף נשים] וכולן אסורות על אחיו באיסור אשת אח.

ולכן אין לך ללמוד מאשת אח אלא רק את העריות הנאסרות עליו מחמת אישות, שיכול אדם להרבות מהן, וכגון: אשת אב, כלתו, חמותו ואחות אשתו. אבל אינך יכול ללמוד מכאן לגבי אמו ואחותו ובתו וכיוצא בהן, שאין בידו לרבות. (20)

אלא אתיא הערה בשאר עריות מאחות אב ואחות אב, שאף בהן גילתה התורה שהערה אסורה בהן.

דכתיב "וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה, כי את שארו הערה". הרי למדת באחות אם ואחות אב שהערה אסורה בהן, ומהן אתה למד לכל העריות.

ופרכינן: **איכא למיפרך**: מה לאחות אב ואחות אב, שכן הוא איסור הבא מאליו. והיינו, שהוא איסור תמידי, שלעולם לא היתה להן שעת הכושר, שתהיינה מותרות לו, ולא נתווסף להן איסור מחמת מעשה שנתחדש בהן, ואין הן דומות לנשי

שבעה ימים, כמו הנדה עצמה. (18) ואין ללמוד מנדה למקומות אחרים, שאין בהם חידוש זה.

אלא אתיא הערה בכל העריות מאשת אח, שהערה אסורה בה, כדמפרש ואזיל.

דכתיב גבי אשת אח: "**ואיש אשר יקה את אשת אחיו** — נדה היא!"

והרי יש לשאול: **וכי אשת אחיו לעולם נדה היא** ואינה פוסקת, עד שהתורה אומרת "נדה היא"!?

אלא, בא הכתוב ללמד בביטוי זה, שאשת אחיו דינה הוא כנדה —

מה נדה אסורה אפילו בהערה, אף אשת אח אסורה אפילו בהערה.

ומאשת אח לומדים בלימוד של "מה מצינו" לכל העריות לאיסור הערה.

ופרכינן: **מה לאשת אח**, שיש בה ענין מיוחד שאינו בשאר העריות, **שכן בידו של אדם לרבות** נשים הרבה על אחיו באיסור אשת

19. בריטב"א גרס: "אפילו אלפא" בלא מלת "כי" שאין לה מובן, ובהגהות יעב"ץ גרס: **בי אלפא**, וכמו: אייתי לי **בי עשרה דלקמן** סז א.

20. מדברי רש"י מבואר, שאין הפרש בין יש בידו לרבות איסור על אחרים כגון אשת אח, לבין יש בידו לרבות איסור על עצמו, כגון חמותו ואחות אשתו.

וזה שלא כהתוספות בד"ה שכן בידו לרבות, שכתבו בתירוץ השני: דוקא אשת אח חשיב יש בידו לרבות לחומרא, שכן יש בידו לרבות איסור

18. בספר אתון דאורייתא סימן כא, הקשה: איך היינו למדים עריות מנדה, והרי איתא לקמן קג ב, דאיסור מטומאה לא ילפינן?!

וכתב להוכיח מכאן כמו שכתב בשב שמעתתא שמעתתא א פרק יב [ופירש כן דברי התוספות לעיל יא א], שאיסור נדה אינו מדין טומאה שבה, אלא איסור נדה בפני עצמו הוא, וראה שם שהביא כן גם בשם הכוזרי.

ומיהו כתב שם, דבכמה מקומות ילפינן איסור מטומאה.

ואולם **תיתי**, יש אפשרות ללמוד לכל העריות⁽²³⁾ **מתרתי** [משתי עריות מן השלוש], בלימוד מהצד השוה שבהן, וכדמפרש ואזיל.

והוינן בה: **מהי תיתי**, מאלו שתיים מתוך השלוש נוכל ללמוד בצד השוה לכל העריות?

אם תאמר: **תיתי** כל העריות **מאשת אח ואחות אב ואחות אם** [אחות אב ואחות אם נחשבים לאחת לגבי הלימוד מהן, כיון שהן כתובות באותו פסוק].

שאם תפרוך: מה לאחות אב ואחות אם שכן הן איסור הבא מאליו — אשת אח תוכיח, שאין איסורה בא מאליו.

הקרובים, שראויות לו מתחילתן, אלא שנאסרו מחמת מעשה קידושין שנתחדש בהן.⁽²¹⁾

ואין אתה יכול ללמוד מכאן אלא לעריות שהן איסור הבא מאליו, כגון אמו, אחותו, ובתו. אבל לא תפשוט מכאן לעריות הבאות על ידי קדושין, ומנין לך שההעראה אסורה גם בהן?⁽²²⁾

ומשנינן: אכן בלימוד של "מה מצינו" **מחדא**, מאחת העריות שנאסרה בהן העראה **לא אתי** [אין ללמוד מאחת מן שלוש העריות שנזכרו] כמה מצינו לכל העריות, כיון שבלימוד מכל אחת מהן בנפרד יש פירכא.

לפי תירוצם הראשון דלעיל, דאף אחות אשה מיקרי איסור שבידו לרבות וכשיטת רש"י, וראה ברבינו פרץ ובדברי הרב המגיה שם].

ותירצו: אשת איש לא אתי, כדפריך בסמוך מה להנך שכן שאר; [ודומה לזה בתירוץ שני של התוספות ישנים] וראה במהדורא בתרא למהרש"א.

ובתוספות הרא"ש מפרש את המשך הגמרא: "תיתי מתרתי", שאין הכוונה ללימוד מכח הצד השוה, אלא: נילף איסור הבא מאליו מאחות אב ואחות אם, ואיסורים שעל ידי קידושין מאשת אח [וכקושיית התוספות], ועל זה פריך הגמרא "מה להנך שכן שאר".

ואולם רש"י כתב שלא כדברי זה ולא כדברי זה, ולדבריו צריך לומר כתירוץ הראשון של התוספות ישנים: כיון דמכל מקום אצטריכו תרווייהו למילף עדיפא לן לאתויי מבינייא.

23. בהגהות יעבץ במוסגר, וברש"ש ביטלו את תוספת המלה "חדא" שהוסיף מי שהוסיף.

על אחרים, אבל מה שבידו לרבות איסור על עצמו [כגון אחות אשתו] לא חשיב פירכא.

21. רשב"א. וראה עוד מדבריו לקמן בהערה על דברי הגמרא: גבי אחות אב ונדה שאמרו: שכן איסור הבא מאליו.

22. צריך ביאור, שהרי כל עריות הבאות על ידי קדושין אפשר ללמוד מאשת אח כיון שבידו לרבות, וכמו שכתב רש"י לעיל, ולא חסרו אלא כגון אמו ואחותו ובתו כדברי רש"י לעיל, ואת אלו הרי אפשר ללמוד מאחות אב ואחות אם! והניחא לשיטת התוספות [בתירוץ השני שהובא בהערה לעיל], שאין ללמוד מאשת אח אלא עריות שאחרים מרבים איסור עליו, הרי נמצא שעדיין לא למדנו לחמותו ולאחות אשתו, כיון שאלו אין ביד אחרים לרבות איסור עליהם אלא הם מרבים על עצמם; ואף מאחות אב ואחות אם לא למדנו לאלו, כיון שאין איסורן בא מאליו.

והתוספות [ד"ה מה] הקשו כן, [ואזלי כאן

ואם תפרוך: מה לאשת אח שכן בידו לרבות — אחות אב ואחות אם שאין בידו לרבות יוכיחו.

הצד השווה שבהן יוכיח, שהן אסורות עליו משום ערוה ועשה בהן העראה כגמר ביאה, אף אני אביא כל עריות בדין הזה.

עדיין לא נדע מכאן איסור העראה באשת איש!

כי לגבי אשת איש יש פירכא אחת, השווה לכולן:

מה להנך, שכן אסורין משום שאר [קורבה], ואף אתה למד לכל העריות שהן מחמת קורבה. אבל אשת איש, שאין איסורה מחמת קורבה, מנין שההעראה אסורה בה?!

כתב הרשב"א שמדברי רש"י נראה שאינו גורס את הפיסקא הבאה.

ושמא תאמר: אלא תיתי כל העריות בצד השווה מנדה ואחות אב ואחות אם, שהרי אין אתה יכול לפרוך פירכא אחת השווה לכולן, כי הנדה אף היא אינה איסור "שאר".

עדיין יש לך לפרוך: מה להנך, שכן איסור הבא מאליו, ואין האדם עושהו! (24)

ומסקינן: אלא, תיתי לכל העריות מנדה ואשת אח יחדיו. כיון דמאי פרכת, איזו פירכא אתה יכול לפרוך על הלימוד מהצד השווה שבשתייהן!

מתקוף לה רב אחא בריה דרב איקא: הרי גם לימוד זה יכול אני לפרוך:

מה לנדה [ששפיעת דמה אוסרתה], ואשת אח [שהאח הוא האוסרה], שכן אין להם היתר בחיי אוסרין!

אלא על כרחך שאיסור הבא מאליו, פירושו: איסור הבא מן הגוף מעת היותו, ואינו נפרד ממנו לעולם, וכאחות אב ואחות אם שלא היתה להן שעת הכושר, ולא נתוסף להן איסור מחמת מעשה שנתחדש בהן כנשי הקרובים דראויות לו מתחילתן, אלא שנאסרו מחמת מעשה שנתחדש בהן.

ולפי זה אף נדה אינה חשובה איסור הבא מאליו, כיון דתחילתה וסופה בהכשר אלא שנתחדש בה דבר שאסרה ימים מספר, [וראה בקרן אורה שחלק על דברי הרשב"א].

ואם תאמר: אם כן אמאי באמת לא נילף בצד השווה מאחות אב אחות אם ונדה?!

ביאר הרשב"א: דאיכא למיפרך: מה להצד השווה שבהן שאין אוסרן מתירן, וכשם שפורכת הגמרא בהמשך על הלימוד מאשת אח ונדה.

24. כתב הרשב"א, שמדברי רש"י משמע שלא גרסו.

והרשב"א גופיה כתב, שאי אפשר לגורסו משום שפירכת הגמרא "מה להנך שכן איסור הבא מאליו" אינה שייכת בנדה, כי אם אתה קורא לנדה איסור הבא מאליו מפני ששופעת היא מאליה, ולעריות הבאות על ידי מעשה קדושין אתה קורא איסור הבא מאליו מפני שעל ידי מעשה הן נאסרו, אם כן אף אחות אב ואחות אם אין איסורן בא בהכרח מאליו, שהרי מי לא עסקינן דלאחר שנולד הוא נשא אבי אביו אשה והוליד ממנה בת [והרי היא אחות אב על ידי מעשה של אבי אביו], ומה לי אם עמד בנו או אחיו וקידש את האשה, [ונאסרו משום כלתו ואשת אח] ומה לי עמד אבי אביו ונשא אשה והוליד בת [ואסרה על בנו משום אחות אב]?!

ביומי (1) תליא מילתא [בימים הדין תלוין], ב-ת
ועד שלא ימלאו שבעת ימים מעת תחילת
שפיעת הדם הרי היא טמאה.

ואף **אשת אח**, אין די במיתת אוסרה, שהוא
אחי בעלה, אלא גם **בבנים תליא מילתא**,
שאם הוא מת ויש לו בנים, אין היא מותרת
אף שמת אוסרה. (2)

אלא, אם תפרוך, **פריך הכי** על הלימוד של
כל העריות מן הצד השוה בנדה ובאשת אח:
מה לנדה ואשת אח, שכן אין אוסרן מתירן!

אין כח באוסר להתיר, אלא דבר אחר
מתירה. והיינו, כשנגמרים שבעת הימים
מותרת הנדה [לכשתטבול], ובאשת אח
המתיר הוא כשהוא עירי ללא בנים. (3)

תאמר באשת איש, שהבעל האוסרה הוא זה
שמתירה בגט, או במיתתו.

אלא, אמר רבי יונה, **ואיתימא רב הונא**
בריה דרב יהושע: יש מקור אחר ללמוד

שהרי בנדה, כל זמן שהדם ה"אוסר" אותה
חי" [שופע], הרי היא אסורה ואין לה
היתר. (25) ובאשת אח, כל זמן שהאח
ה"אוסר" חי, הרי היא אסורה אפילו אם הוא
מגרשה.

תאמר באשת איש, שהבעל הוא ה"אוסר"
אותה, **שכן יש לה היתר בחיי אוסרה**, שאם
נתן לה הבעל [ה"אוסר" אותה] גט בעודו
חי, הרי היא מותרת אפילו בחייו! (26)

אמר תמה ליה רב אחא מדיפתאי לרבינא על
דברי רב אחא בריה דרב איקא:

אטו האם נדה ואשת אח רק בחיי אוסרן הוא
דאין להם היתר, אבל לאחר מכאן יש להם
היתר?!

כלומר: מלשונו של רב אחא בריה דרב
איקא נראה, שנדה ואשת אח אין להם היתר
בחיי אוסרן, אבל לאחר שמת אוסרן הן
מותרות מאליהן; והרי אין הדבר כן, כי:

נדה אף לאחר שמת אוסרה, והיינו שפסקה
שפיעת דמה, עדיין אין היא מותרת, אלא:

שכבר מת האוסר?!

1. כתב הרש"ש: לאו דוקא ביומי תליא מילתא,
שהרי טעונה היא גם טבילה.

2. הוקשה לריטב"א: הרי אדרבה כך מיפרך
יותר, כי מה להצד השוה שבהן שאפילו לאחר
חיי אוסרן אין להם היתר, תאמר באשת איש
שאפילו בחיי אוסרה יש לה היתר.

ולפיכך פירש שעל "לישנא בעלמא" היא
התמיהה, שאין הלשון מדוקדק.

3. לאו דוקא קאמר רש"י "ימים" מתירין את

25. לשון רש"י הוא: בחיי אוסרן, כל זמן
שאדם חי" והיא שופעת וכן אשת אח וכו';
ואין מובן ללשון כל זמן שאדם חי; והרש"ש
הגיה: כל זמן שהדם חי והאשה שופעת, ואכן
יש דפוסים שכתוב בהם כן.

ובמסורת הש"ס הגיה: כל זמן שהוא חי
והאשה שופעת, וכוונת רש"י היא: כל זמן
שהאוסר חי "שהאשה" שופעת.

26. נתקשו האחרונים בדבר: הרי משנתן לה גט
הרי זה כאילו מת האוסר, שגורם האיסור הוא
הקשר שביניהם, והרי "מת" הקשר שביניהם על
ידי הגט, וכשם שהפסק שפיעת הדם חשוב